

بررسی روش‌ها و گونه‌های مداخله در بافت‌های فرسوده

محمد محسنیان

کارشناسی مهندسی معماری طراحی بافت‌های ناکارآمد، دانشگاه علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری‌های اصفهان

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی روش‌ها و گونه‌های مداخله در بافت‌های فرسوده انجام شد. روش تحقیق کتابخانه‌ای با استفاده از کتب، مقالات و پایان‌نامه‌ها و... بوده است. نتایج گردآوری اطلاعات نشان داد روش‌های مداخله در بافت‌های فرسوده شامل روش حفاظتی - بهداشتی، روش حفاظتی - تزئینی، روش بازسازی شهری روش مداخله موضعی - موضوعی و روش جامع مرمت شهری می‌شود. همچنین گونه‌های مداخله در بافت‌های فرسوده در سه دسته بهسازی، نوسازی و بازسازی قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: روش، گونه، مداخله، بافت، بافت فرسوده، شهر

مقدمه

بافت‌های فرسوده شهری به‌عنوان یکی از چالش‌های اساسی در توسعه پایدار شهرها، نیازمند توجه ویژه و مداخله‌های مؤثر هستند. این بافت‌ها معمولاً به‌دلیل عواملی همچون عدم نگهداری، فرسودگی زیرساخت‌ها، و تغییرات اجتماعی و اقتصادی، دچار افت کیفیت و کارایی شده‌اند. مداخله در این بافت‌ها نه تنها به بهبود شرایط زندگی ساکنان کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به احیای هویت فرهنگی و تاریخی شهرها نیز منجر شود. روش‌ها و گونه‌های مداخله در بافت‌های فرسوده به‌طور گسترده‌ای متنوع هستند و می‌توانند شامل بازسازی، نوسازی، و بهسازی فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی باشند. هر یک از این روش‌ها نیازمند تحلیل دقیق و شناخت عمیق از ویژگی‌ها و نیازهای خاص هر بافت است. برای مثال، در برخی موارد، بازسازی فیزیکی ساختمان‌ها و زیرساخت‌ها می‌تواند به‌عنوان یک راهکار مؤثر برای بهبود کیفیت زندگی ساکنان مطرح شود. در حالی که در موارد دیگر، توجه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی و ایجاد فضاهای عمومی مناسب، می‌تواند تأثیر بیشتری بر ارتقاء کیفیت زندگی داشته باشد. علاوه بر این، مداخله در بافت‌های فرسوده باید با در نظر گرفتن مشارکت فعال ساکنان و ذینفعان محلی انجام شود. این مشارکت می‌تواند به ایجاد حس تعلق و مسئولیت‌پذیری در میان ساکنان کمک کند و به تبع آن، موفقیت پروژه‌های مداخله‌ای را افزایش دهد. در این مقاله، به بررسی جامع روش‌ها و گونه‌های مداخله در بافت‌های فرسوده پرداخته می‌شود. هدف این مقاله تحلیل دقیق‌تری از چالش‌ها و فرصت‌های موجود در این زمینه و ارائه راهکارهایی برای بهبود کیفیت زندگی در بافت‌های فرسوده است. با شناخت بهتر از روش‌های مداخله و تأثیرات آن‌ها، می‌توان به تدوین برنامه‌های مؤثر برای احیای بافت‌های فرسوده و ارتقاء کیفیت زندگی ساکنان دست یافت.

تعریف بافت شهری

بافت شهری عبارت است از دانه بندی و درهم تنیدگی فضاها و عناصر شهری که به تبع ویژگی‌های محیط طبیعی به ویژه توپوگرافی و اقلیم در محدوده شهر یعنی بلوک‌ها و محله‌های شهری به طور فشرده یا گسسته و با نظم خاصی جایگزین شده اند (ویسی و همکاران، ۱۳۹۳: ۷). همچنین بافت هر شهر تنیده ای است از خانه‌ها که به تبع شرایط طبیعی و به ویژه توپوگرافی شهری در محدوده کوچکترین واحد تقسیمی شهر یعنی محلات شهری جایگزین شده است. محلات سکونتگاهی یکی از عوامل اساسی تأثیر گذاری بر روی بافت شهر است (فرید، ۱۳۹۸: ۹۷). بافت شهری از سه عنصر مرتبط به هم تشکیل شده است:

الف: طراحی کاربردی که کاربردهای زمین و فضا را نشان می‌دهد.

ب: الگوهای کاربردی که کاربری‌های زمین و فضا را نشان می‌دهد.

ج: طراحی فضاها با ساختارهای کالبدی بر روی زمین که در مجموع بافت شهری را تشکیل می‌دهد (شماعی و پور احمد، ۱۳۹۴: ۸۲).

تعریف بافت فرسوده شهری

به عرصه‌هایی از محدوده قانونی شهرها اطلاق می‌شود که به دلیل فرسودگی کالبدی، عدم برخورداری مناسب از دسترسی سواره تأسیسات خدمات و زیر ساخت‌های شهری آسیب پذیر بوده و از ارزش مکانی محیطی و اقتصادی نازلی برخوردارند. این بافت‌ها به دلیل فقر ساکنین و مالکان آنها امکان نوسازی خود به خودی را نداشته و نیز سرمایه گذاران انگیزه ای جهت سرمایه

گذاری در آن ندارند (محمودی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۲). بخش های از بافت های شهری که کیفیت های کالبدی و کارکردی آنها کاهش یافته و مختل گردیده است. مراد از فرسودگی یک بافت ناکارآمد و کاهش کارایی آن نسبت به میانگین بافت های شهری مکان مورد بررسی است. فرسودگی در یافت و عناصر درونی آن یا به سبب قدمت و یا به سبب فقدان برنامه توسعه و نظارت فنی بر شکل گیری بافت به وجود می آید کاهش یا فقدان پیامد فرسودگی بافت که در نهایت به از بین رفتن منزلت اولیه آن در میان شهروندان منجر می شود در اشکال گوناگون از جمله کاهش و یا فقدان شرایط زیست پذیری و ایمنی نابسامانی، کالبدی اقتصادی و تاسیساتی قابل دریافت و شناسایی است (مهندسین مشاور مشاوران، ۱۳۸۴: ۱). به طور کلی هر بافت شهری متشکل از دو بخش عمده می باشد؛ کالبد (فرم) و کارکرد (نقش) ترکیب کالبد و کارکرد به لحاظ میزان فرسودگی الگوهایی را نشان می دهد. بخش هایی از بافت های شهری که کیفیت های کالبدی و کارکردی آنها کاهش یافته و مختل گردیده است. بافت فرسوده نامیده می شود (رهنما، ۱۳۹۸: ۶۷).

روش های مداخله در بافت های فرسوده

مداخله در بافت های فرسوده شهری به روش های متفاوتی انجام می گیرد اما می توان تمامی این روش ها را در پنج گروه کلی زیر جای داد:

۱- روش حفاظتی - بهداشتی

روش حفاظتی - بهداشتی در برگیرنده مجموعه اقدامات برای ارتقا کمی یا کیفی شرایط محیط زیست است. این اقدامات علی الاصول در پی تبدیل ناپایداریهای شهری به پایداری صورت می پذیرد. محرک اصلی این طرح ها را باید در ناهماهنگی بافت های قدیمی شهرها برای پذیرفتن شرایط جدید زیست دانست. به سخن دیگر، عامل اصلی در استفاده از این روش عدم انطباق میان بافت کهن با شرایط نو و معاصر زندگی شهری است. این روش با استفاده از امکانات و دستاوردهای جدید و برای پاسخگویی به نیازهای معاصر مورد استفاده قرار می گیرد و سعی بر آن می شود تا سازمان فضایی کالبدی از بعد بهداشت مورد توجه دقیق واقع شوند. این روش علی الاصول منشأ نوگرایانه داشته و وابستگی های اندکی را به گذشته نشان می دهد. در این روش مداخله بر اساس فرایند بهسازی نوسازی و بازسازی صورت می پذیرد و هدف اصلی بازسازی سازمان فضایی در معنای ایجاد سازمانی کاملاً متفاوت با گذشته است. از این رو، اقدامات مربوط به این روش عمدتاً میل به تخریب و بازسازی دارد. این روش سعی دارد با تخریب وضع موجود، به شرایط محیطی مناسب مطلوب دست یابد (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۹۹).

۲- روش حفاظتی - تزئینی

این روش در برگیرنده مجموعه اقداماتی برای حفظ نگهداری و یا ارتقای زیباشناسی فضایی در پیکره سیما و چهره معماری شهری بافت می باشد هدف این روش زیباسازی بافت کهن به منظور ایجاد منظر شهری جذاب و گیرا است. این روش نیز به معاصر سازی سازمان فضایی و پاسخگویی به شرایط جدید زیست و تولید پای می فشارد ولی نگاه آن بیشتر جنبه احساسی و محافظه کارانه دارد. علت استفاده از این روش به خصوص در بافت کهن بر این اساس است که در بافت کهن ارزش های زیباشناختی بسیاری وجود دارد که ناشناخته باقی مانده و با استفاده از این روش می توان هر چه بیشتر این ارزش ها را ارتقا بخشید (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۶۹).

۳- روش بازسازی شهری

هدف از این روش باز گردانیدن فعالیت به فضا برگشت به حالت عادی زنده کردن حیات شهری و در یک کلام باز زنده سازی فضای شهری است. روش بازسازی شهری در برگیرنده دو وجه اساسی است:

- الف - بازسازی مو به مو (بازسازی مطابق با وضعیت گذشته قبلی) بافت.
ب - بازسازی در انقطاع با گذشته در باز سازی در انقطاع با گذشته چهره و تصویر جدیدی از شهر عرضه می شود. به طوری که چهره گذشته بافت پاک شده و چهره نویی جایگزین آن می گردد.

در این روش فعالیت های جدیدی به بافت منسوب می گردد و بافت و فضای شهری جدید نیز به همراه آن شکل می گیرد. در این روش با در نظر گرفتن فعالیت جدید و به دنبال آن فضای جدید ارتباط یافت، با مفاهیم کالبدی و فعالیتی بافت قدیم قطع می گردد (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۷۰)

۴- روش مداخله موضعی - موضوعی

هدف عمده این روش تقویت وضع اقتصادی و تقلیل عوامل فرساینده کالبدی بافت است. در این روش شرایط اولیه و نیازهای مردم ساکن در همراهی با اندیشه و هدف مرمت شهری و در رابطه مستقیم با مسئولان شهر و شهرسازی مایه اصلی مرمت شهری قرار می گیرد. تفکر غالب در این روش تفکر معماری شهری است. این تفکر به ایجاد فضاهایی که برخوردهای اجتماعی را تسهیل کند توجه داشته و سعی در ایجاد هماهنگی میان شکل بافت با فعالیت و فضا به صورت وضعی و کاملاً اجرایی دارد (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۷۰).

۵- روش جامع مرمت شهری

هدف از این روش مورد توجه قرار دادن مسائل بافت کهن با توجه به مسائل کل شهر در قالب ارائه و تدوین روش جامع نوسازی برای کل شهر میباشد. در این روش کل شهر مورد توجه قرار می گیرد و سازمان فضایی مورد طراحی و تدوین واقع می شود (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۷۱).

طبقه بندی بافت های فرسوده

شناسایی و طبقه بندی بافت های فرسوده به تناسب نارسایی این بافت ها مبتنی بر معیارهای متعدد و متفاوتی است. اما سه طبقه اصلی این بافت ها با توجه به معیارها و ویژگی های کالبدی هر کدام در جدول زیر آورده شده است.

جدول (۲) طبقه بندی بافت های فرسوده

طبقه	نوع بافت	معیار تشخیص	ویژگی بافت
اول	بافت ناپایدار	میزان دوام	بلوک های شهری با بیش از ۶۰ درصد ساختمان های کم دوام
دوم	بافت نفوذناپذیر	میزان دسترسی	محدوده هایی که عرض معابر محلی آن ها کمتر از ۶ متر است.
سوم	بافت ریزدانه	اندازه قطعات یا دانه ها	محدوده هایی که بیش از ۶۰ درصد قطعات تفکیکی مسکونی آن ها کمتر از ۱۰۰ متر مربع است.

منبع: (فرهادیان و همکاران، ۱۳۹۳: ۴).

گونه های مداخله در بافت های فرسوده

با پیچیده تر شدن امور شهری روش های طراحی شهری سنتی توانایی خود را در تجزیه و تحلیل طراحی های شهری از دست داده است. مداخله در بافت های فرسوده به منظور ایجاد تعادل میان توان های بالقوه و بالفعل یک بافت صورت می گیرد بدین مفهوم که بتوان با مجموعه ای از اقدامات، شرایط نابسامان را به سامان کرد در یک بافت نسبت به گونه یافت طیف گسترده ای از مداخلات می تواند صورت گیرد، این گونه ها در دسته بندی های زیر قابل طبقه بندی است:

الف - بهسازی

ب - نوسازی

ج - بازسازی (حبیبی و مقصودی، ۱۳۸۶: ۸)

بهسازی

اقداماتی که موضوع کارشان کند و کاو در چارچوب زندگی در حال استمرار است؛ به این معنا که به کاوشی نظم یافته که روی عناصر و اجزاء بناها و شهرهای تاریخی صورت می گیرد چشم می دوزد، عامل ها و متغیرهای گوناگون را در وضعیت کارایی شان ارزیابی می کند و برای تضمین استمرار زندگی آنها که در وضعت اقول و نزول توانشان قرار دارند کاربری مکانیکی شان را کاهش می دهد و تا آنجا که هنوز زنده ماندن تمامی عناصر تشکیل دهنده بنا یا شهر مورد نظر محقق شود (فلامکی، ۱۳۹۷: ۷۹). دگرگونی کامل پیشینه و ایجاد شرایطی جدید در بافت و یا عناصر آن را با برچیدن آثار گذشته و بنا نهادن ساخت و سازهای جدید دنبال می کند مجموعه اقداماتی که منجر به شرایط کاملاً دگرگون شده نسبت به شرایط و محتوای پیشین می گردد (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۱-۳۲).

طرح های بهسازی شهری از دهه ۱۹۸۰ عمده ترین نوع طرحی است که در برخورد با بافت های شهری به آن تکیه می کنند (فلامکی، ۱۳۹۷: ۱۷۰).

نوسازی

ارائه یک تعریف جامع از نوسازی شهری به طوری که پیچیدگی موضوعات مطرح در این زمینه را نشان دهد کار آسانی نیست ادبیات شهری اغلب بدون هیچ گونه تعریفی واژه هایی از قبیل باز تولید، اعیان سازی، باز زنده سازی شهری را بکار و نوسازی و بهسازی، نوسازی محله می برند در این مبحث نوسازی شهری به معنای عام برای فرایند تغییر و تحول محیط شهری بکار می رود (رضایی، ۱۳۸۸: ۲).

نوسازی شهری را می توان بازگرداندن حیات مجدد به بنا یا فضا و احیاء با تأکید بر تغییر شکل فضا یا مجموعه شهری است. نوسازی انطباق و به روز کردن سازمان کالبدی فضایی با نیازهای روز است (شماعی و پور احمد، ۱۳۹۴: ۵۰). به عبارتی دیگر زمانی انجام می شود که فضای موجود از کارکردی مناسب و موثر برخوردار باشد ولی فرسودگی نسبی کالبدی سبب کاهش بازدهی و کارایی آن شده باشد (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۰).

از مهمترین اهداف نوسازی می توان به:

- ایمن سازی: ارتقای ضریب ایمنی شهر و کاهش سطح آسیب پذیری بافت های فرسوده در برابر زلزله

- **تعادل بخشی:** ایجاد فرصت‌های برابر رشد و بالندگی و خارج کردن شهر از فضای دو قطبی و نابرابری‌ها از طریق وارد کردن بافت‌های فرسوده در چرخه حیات (اقتصادی، اجتماعی و ...) به منظور مهار فقر ارتقای کیفیت زندگی و فعالیت و نیز تحقق عدالت اجتماعی؛

- **حیات بخشی:** تقویت حس شهروندی و تعلق به مکان در قلمروهای متنوع و معنی دار شهری از جمله محلات مختلف با بهره‌گیری از عناصر و ویژگی‌های هویت بخش و با مشارکت حداکثری ساکنان بافت‌های فرسوده

- **ظرفیت سازی:** بهره‌گیری از امکانات و فرصت‌های نوسازی بافت‌های فرسوده در جهت ارتقای ظرفیتهای شهر متناسب با نقش ملی منطقه ای و بین المللی آن (عندلیب و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰).

بازسازی

بازسازی نو کردن و احیای اجباری و تحمیلی فضای شهری است که در اثر حادثه تخریب و ویران شده است. به بیانی دیگر نوسازی تحمیلی در پی تخریبهای ناخواسته را باز سازی می گویند. (شماعی و پوراحمد، ۱۳۹۴: ۵۴). در واقع بازسازی به معنای تخریب و نوسازی ساختمان‌ها و بافت های کهن و فرسوده شهری است در حالی که باز زنده سازی در تلاش برای حفظ و اساس و ساختار اصلی ساختمان‌ها و به طور کلی بافت های قدیمی و در عین حال ارائه کارکردهای مثبت اجتماعی و اقتصادی آنها است (محمدی و بیدگلی، ۱۳۸۸: ۲۵). بازسازی هنگامی که ملتی می‌خواهد خود را در گذشته خویش باز یابد به سبک گذشته اجرا می شود مانند ورشو یا نورنبرگ سن پترزبورگ و نیز هنگامی که یک مجموعه ساختمانی مطلوب و خوب مانده پیش از تخریب ارزشمند و مهم به حساب می آید مثل سن مالو در حومه پاریس (باستیه، ۱۳۸۲: ۳۹۰).

مهم ترین مراحل و اقدامات بازسازی شامل تخریب آوار برداری پاک سازی و دوباره سازی است. مرحله دوباره سازی گاهی بر اساس سازمان فضایی قدیم و گاه به صورت یک سازمان فضایی و ساختار جدید انجام می‌شود. اقدامات بازسازی شهری زمانی صورت می‌گیرد که در بنا یا مجموعه و یا فضای شهری فرسودگی و تخریب به صورت کامل ایجاد شده باشد. این اقدامات برای ایجاد حیات جدید در سازمان فضایی فرسوده به کار میرود فرایند بازسازی معمولاً طی مراحل زیر صورت می‌گیرد (شماعی و پوراحمد، ۱۳۹۴: ۵۵).

الف - تخریب: به مجموعه فرایندی گفته می‌شود که پیش از هر گونه بازسازی صورت می‌گیرد که با آماده زمین امکان اجرای طرح های بازسازی را فراهم می آورد تخریب گاه برای یکپارچه سازی و تجمیع پلاک های ثبتي زمین و گاه در لابه لای سازمان فضایی موجود صورت می پذیرد.

ب - پاک سازی: آواربرداری پاک سازی مجموعه عملیاتی است که برای مهیا کردن زمین و فضاهای مخروبه در ازمان فضایی موجود صورت می پذیرد. آواربرداری را می‌توان برای روشن شدن خطوط سازمان فضایی کهن یا در پی ایجاد سازمان فضایی جدید انجام داد.

ج - دوباره سازی: دوباره سازی گاه به معنای ساخت مجدد بر اساس سازمان فضایی قدیم امری که امروزه منسوخ است و گاه به معنای ایجاد سازمان فضایی جدید بر اساس ارزش‌ها و معیارهای جاری و مرسوم و قابل انتقال به آینده است. هر یک از این راهکارها درجه ای از مداخله و دست کاری در بافت موجود شهری را در بر می‌گیرد. بهسازی و باز زنده سازی حداقل مداخله و دست کاری در وضعیت کالبدی موجود و نوسازی درجه بیشتری از مداخله و دست کاری و نهایتاً بازسازی بیشترین دستکاری در وضعیت کالبدی بافت فرسوده و کهن شهری را به عمل می آورد.

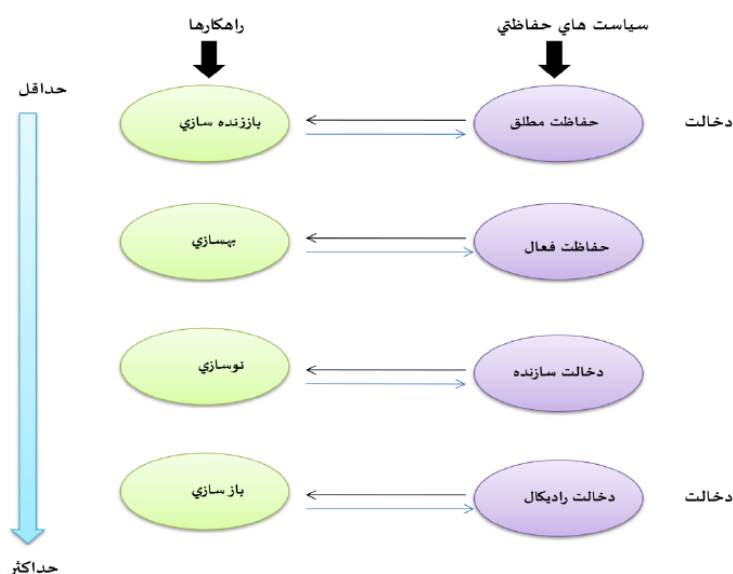
نکته مهم عبارت است از اهدافی که در این راهکارها وجود داشته و یا مطرح می شود. معمولاً یکی از عمده ترین اهداف این راهکارها بهبود شرایط زندگی هم از لحاظ اقتصادی اجتماعی و هم از زاویه کالبدی است. از سوی دیگر ممکن است ترکیبی از این راهکارها مورد نظر بوده و به مرحله اجرا درآید (خاکساری، ۱۳۸۳: ۱۲۸).

گرچه این اندیشه ها در جهت چاره اندیشی برای احیاء اقتصادی این مناطق مطرح می شود، اما اندیشه احیای اقتصادی بافت های کهن و قدیمی باید متضمن حفظ آثار و ابنیه تاریخی باشد که شناسنامه یک شهر محسوب میشوند. در حالی که وقتی اندیشه های صرف اقتصادی مورد نظر باشد نتیجه ای جز نابودی هویت شهری را در پی نخواهد داشت امر قطعی آن است که بافت های کهن و تاریخی نیازمند حفاظت اند و سیاست گذاری و تصمیم گیری در جهت راهکارهای مرتبط با حفاظت در نوع احیاء نقش تعیین کننده دارد. در این مورد در حالی که انواع حفاظت از بافت های قدیم شهری به چهار دسته تقسیم می شوند می توان چهار نوع حفاظت را به راهکاری مطرح شده در این نوشتار ارتباط داد این چهار دسته حفاظت از بافت های کهن شهری عبارتند از:

۱- دخالت مطلق ۲- حفاظت فعال ۳- دخالت سازنده ۴- دخالت رادیکال.

بین این نوع دسته بندی حفاظت از بافت های شهری با راهکارهای احیاء و مرمت می توان به خوبی رابطه برقرار کرد؛ در شکل (۱) مشاهده میکنیم که بین سیاست های حفاظت از بافت های فرسوده و قدیمی و راهکارهای اجرایی برای نوع خاصی از حفاظت رابطه ای با معنا برقرار است. از این رو احیای اقتصادی بافت های قدیمی شهری باید در چارچوب این سیاست ها و راهکارها متناسب با وضعیت و موقعیت مرکز شهری مورد نظر صورت پذیرد. به هر حال عامل اجرا و تحقق این سیاست ها و راهکارها، بروز مسائل و مشکلات در بافت های قدیمی و فرسوده است و مسئولان و کارشناسان شهری را وادی دارد تا با برنامه ریزی های هدفمند و اصولی مشکلات و مسائل فعلی را از بین ببرند و از بروز مسائل و مشکلات در آینده جلوگیری کنند (محمدی و زواره بیدگلی، ۱۳۸۸: ۲۶).

شکل (۱) ارتباط سیاست های حفاظت و راهکارهای احیاء و مرمت

مراجع قانونی مجاز به مداخله در بافت فرسوده

سه مرجع اصلی مداخله در بافت‌ها عبارتند از سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، شرکت عمران و بهسازی شهری و شهرداری‌ها که هر یک در چهارچوب اختیارات قانونی خود و با استناد به مستندات قانونی در بافت‌ها دخالت می‌کنند. بدیهی است که در مواردی میان فعالیت مراجع هم پوشانی وجود دارد که این امر از طریق مستندات قانونی قابل حل است (ناظری و روحی کلاش، ۱۳۸۷: ۱۲۵).

- سازمان میراث فرهنگی و گردشگری

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری بر اساس مستندات قانونی تعیین شده دامنه فعالیت این سازمان از بهسازی تا نوسازی را شامل می‌شود این سازمان بر اساس نامه سازمان میراث فرهنگی کشور به شماره مصوبه ۳۴۸۷ - ق مورخ ۶۴۰۷۰۲۸ برای مداخله مرجعیت مییابد. (حسینی، ۱۳۹۷: ۷۶).

- عمران و بهسازی شهری

شرکت عمران و بهسازی شهری به عنوان شرکت مادر تخصصی بیشترین نقش و مسئولیت برای مداخله در بافت‌ها را به عهده دارد. دامنه فعالیت این شرکت از بهسازی بافت این امر به معنای بهسازی آثار ثبت شده تاریخی نمی باشد آغاز شده و تا نوسازی و دوباره سازی را در بر می‌گیرد (ناظری و روحی کلاش، ۱۳۸۷: ۱۲۵). این شرکت بر اساس نامه شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران طی مصوبه شماره ۱۸۹۲۳ ات ۵۳۰۱۳۴ مورخ ۱۳۸۳/۴/۲۷ هیئت محترم وزیران برای مداخله مرجعیت می یابد (حسینی، ۱۳۹۷: ۷۶).

- شهرداری

شهرداری‌ها بر اساس قانون نوسازی و عمران شهری مصوب ۱۳۷۴/۹/۷ و مسئولیت‌های محوله از سوی سازمان شهرداری‌ها برای مداخله مرجعیت می یابند. در واقع شهرداری‌ها بر اساس مستندات قانونی خود و هماهنگ با شرکت عمران و بهسازی شهری شرکت مادر تخصصی در بافت‌ها مداخله می کنند دامنه فعالیت شهرداری از نوسازی تا بازسازی را شامل می‌شود (ناظری و روحی کلاش، ۱۳۸۷: ۱۲۵).

- شورای اسلامی شهر

شورای اسلامی شهر به استناد قانون شوراهای اسلامی کشوری مصوب ۱۳۶۱/۹/۱ و قوانین اصلاح قانون تشکیل شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای مزبور مصوب ۱۳۶۵ ۴۲۹ مجاز به مداخله و یا مشارکت در مداخله در بافت فرسوده می‌باشند (حسینی، ۱۳۹۷: ۷۶).

منابع و مآخذ

۱. باستیه، زان، درز، برنار (۱۳۸۲) شهر ترجمه علی اشرفی، انتشارات دانشگاه هنر تهران.
۲. حبیبی، محسن، مقصودی، ملیحه (۱۳۸۶) مرمت شهری، انتشارات دانشگاه تهران.
۳. حسینی، سید جواد (۱۳۹۷) مشارکت پایدار مردمی در نوسازی و بازسازی بافت‌های فرسوده شهری، انتشارات سخن گستر، مشهد.
۴. خاکساری، علی (۱۳۸۳)، احیای اقتصادی مراکز شهرها و بافت‌های قدیمی فصلنامه هفت شهر سال پنجم، شماره ۱۵ و ۱۶
۵. رضایی، نعیمه (۱۳۸۸)، نوسازی شهری فرایند، اجتماعی نشریه اینترنتی نوسازی سازمان نوسازی شهر تهران شهرداری تهران، سال اول، شماره ۱.
۶. رهنما، محمد رحیم (۱۳۹۸) برنامه ریزی مناطق مرکزی شهرها، مشهد، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
۷. شماعی، علی، پور احمد، احمد (۱۳۹۴) بهسازی و نوسازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا، انتشارات دانشگاه تهران.
۸. عندلیب، علی رضا (۱۳۸۹) نوسازی بافت‌های فرسوده حرکتی نو در شهر تهران، تهران، انتشارات سازمان نوسازی شهر تهران.
۹. فرهادیان، حسین، امینیان، امیر احمد، اکبر زاده، حانیه، علی، فائزه، کوثر (۱۳۹۳) بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری با استفاده از مدل تحلیلی SWOT نمونه موردی قلعه وکیل آباد، ششمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد.
۱۰. فرید، یدالله (۱۳۹۸) جغرافیا و شهرشناسی، دانشگاه تبریز.
۱۱. فلامکی، منصور (۱۳۹۷) باز زنده سازی بناها و آثار تاریخی، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۲. محمدی جمال، زواره، بید گلی، سید محمد (۱۳۸۸) نگاهی به توسعه درون زای بافت‌های فرسوده شهری با تاکید بر باز زنده سازی، بهسازی، نوسازی بازسازی و چالش‌های پیش رو آن، نشریه علمی فنی سازمان جغرافیایی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح (سپهر)، دوره ۱۸، شماره ۱۸.
۱۳. محمودی، جمال، سیروس شفقی و محمد نوری (۱۳۹۳) تحلیل ساختار فضایی - کالبدی بافت فرسوده شهری با رویکرد نوسازی و بهسازی مطالعه موردی بافت فرسوده شهر دو گنبدان، مجله علمی پژوهشی برنامه ریزی فضایی، سال چهارم، شماره دوم، صص ۱۰۵-۱۲۸.
۱۴. مهندسین مشاور مشاوران (۱۳۸۴) دفترچه راهنمای شناسایی و مداخله در بافت‌های فرسوده، تهران.
۱۵. ناظری، شفیقه، روحی کلاش، حمید (۱۳۸۷) بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری تبدیل تهدیدها به فرصت، مجله ی فضای جغرافیایی، سال هشتم، شماره ی ۲۱۰.
۱۶. ویسی، هادی، قایمی نژاد، شیما (۱۳۹۳) تبیین ضرورت‌های احیا و ساماندهی بافت فرسوده سیرجان و ارائه راهبردهای نوسازی با استفاده از روش SWOT، ششمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد.